

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

Останіна Н. С.

Автор статті акцентує увагу на зростання інтересу до проблеми збільшення соціальної ваги дозвілля у системі ціннісних орієнтацій особистості, особливості організації соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю у сфері дозвілля.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, учнівська молодь, сфера дозвілля.

Автор статьи акцентирует внимание на повышении интереса к проблеме увеличения социального веса досуга в системе ценностных ориентаций личности, особенности организации социально-педагогической работы с учащейся молодежью в сфере досуга.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, учащаяся молодежь, сфера досуга.

The author of the article highlights the growth of interest in the problem of increasing social weight of leisure in the system of personal value orientations and describes peculiarities of organizing socio-pedagogical work with student youth in the sphere of leisure activities.

Key words: socio-pedagogical work, student youth, sphere of leisure activities.

Події, які відбулися останніми роками в Україні, радикальні зміни всіх сторін життя суспільства стали причиною виникнення цілого ряду гострих проблем, серед яких і проблеми молоді. Проблема дозвілля, дозвіллевої діяльності учнівської молоді у вільний від навчання час у нашій країні надзвичайно актуальна. В умовах розбудови державності дозвілля стає самодостатньою цінністю і набуває масового поширення. Саме дозвілля є однією зі сфер життєдіяльності, де найбільш яскраво проявляються наслідки суспільних трансформацій, де можна побачити зміни всієї системи ціннісних орієнтацій учнівської молоді. Саме культурно-дозвіллева діяльність формує позитивні особистісні якості молоді людини.

Культурна політика держави сьогодні ставить за мету організацію і відповідне спрямування дозвілля як значущого аспекту духовної сфери діяльності населення. Залучення населення, у тому числі й учнівську молодь до участі у дозвіллевій діяльності, стає ефективним напрямком виховання національної самосвідомості особистості, основною засадою забезпечення духовної єдності поколінь.

Отже, мета статті висвітлити особливості організації дозвілля учнівської молоді у сучасних умовах, з'ясувати, яке місце може, повинен займати і реально займає на сьогодні центр дозвілля учнівської молоді.

Збільшення соціальної ваги дозвілля, його ролі в подальшому розвитку суспільства привело до значного зростання інтересу до проблем дозвіллевої діяльності у представників наукових галузей у країні та за її межами.

Варто звернути увагу на методологічні й теоретичні аспекти соціології вільного часу, які активно розробляли А. Гордон, Е. Клопов, В. Патрушев, Б. Грушин, Г. Пруденський та ін. Їхні дослідження стосувалися визначення категорії "вільний час", його структури і змісту; вивчення факторів, які впливають на раціональне використання вільного часу; вивчення бюджетів та особливостей вільного часу різних груп населення; вивчення взаємозв'язку вільного часу з працею, освітою, культурним рівнем тощо; соціальне регулювання вільного часу.

Важливими є наукові дослідження зарубіжних учених: Г. Чейнен, А. Швейцар, Г. Торо, Р. Декарт та ін. Проблеми стану дозвіллевої діяльності, її місця в світовому просторі широко досліджують у Німеччині. Науковці Франції розглядають дозвіллеву діяльність у світлі змін способу життя, в категоріях якості життя. Своєрідним проявом нових соціально-культурних рухів стали філантропічні фонди, фундації культурологічного спрямування США, які в організації дозвілля опираються на ініціативу громадян та товариств, а не на діяльність держави [10].

В умовах соціальних трансформацій соціально-філософський аспект дозвілля досліджують С. Іконнікова, І. Ільїнський, Н. Цимбалюк та ін. Особливості процесу саморозвитку і самореалізації особистості у сфері дозвілля вивчають О. Беляєва, Т. Бакланова, Н. Шульга, В. Чепелев. Вагомий внесок у науковий аналіз теорії і практики дозвіллевої діяльності зробили В. Ковшаров, Ю. Красильников, Ю. Стрельцов, Н. Цимбалюк.

Отже, науковців та практиків різноманітних галузей життя турбує проблема організації вільного часу як передумови для задоволення і розвитку потреб стаючої особистості, сутність та аксіологічні особливості дозвіллевої діяльності в умовах вільного часу. Вільний час учнівської молоді, який характеризується відсутністю жорстокої регламентації, реалізує система соціальних інститутів: родина, школа, громадські організації, додаткові заклади для духовного та фізичного розвитку, розваг та активного відпочинку. Дозвіллева діяльність стає джерелом саморозвитку особистості підлітка, а допомагає розкриттю індивідуальності кожного, створена державою розгалужена мережа закладів дозвілля. Зазначене певною мірою стосується інновацій культурно-дозвіллевої системи. Основна мета модернізації полягає у

забезпеченні умов для активного дозвілля населення, яке сприяє відтворенню його фізичних та духовних сил, інтенсивному розвитку творчих здібностей. Але принцип інноваційності використовується у сучасному дозвіллі епізодично і не завжди ефективно.

Сьогодні багатофункціональні центри відпочинку та творчості створюють умови для організації відпочинку, змістовного дозвілля, залучаючи до діяльності відповідно інтересів і бажання, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації, в інтелектуальному розвитку, обираючи професійного зростання на життєвому шляху.

За сучасними вимогами часу, перш за все, центри мають запропонувати атмосферу максимально наближену до високого рівня дозвіллевої культури. Яка у свою чергу складається з декількох рівнів: відпочинку, розваг, пізнання, творчості, споглядання, – всі вони різняться між собою своєю психологічною і культурною значущістю, емоційно-почуттєвою сферою, ступенем духовної активності особистості.

Відпочинок – це найпростіший рівень дозвілля, він сприяє відновленню затрачених під час навчання сил, підрозділяється на активний та пасивний. Відпочинок такого роду, як непримусова бесіда у колі однодумців, не ставить якоїсь мети, проте, містить задатки позитивного дозвілля і є необхідним елементом життя людини.

Наступний рівень дозвілля – розвага (спортивні заняття, ігри, змагання, туризм), характеризується більш складною діяльністю, потребує додатковий мінімум вольових зусиль, дає роботу м'язам, психічним функціям, які не були задіяні в робочому процесі.

Пізнання як рівень дозвілля сприяє розширенню світогляду, прояву інтелектуальної активності, носить цілеспрямований, упорядкований характер діяльності за уподобаннями у вільний час.

Дозвіллева діяльність, яка приносить найвище задоволення, є засобом самовдосконалення, виводить нас на рівень творчості. Творча діяльність не завжди досягає професійного рівня, але сприяє розкриттю таланта особистості (це декоративно-прикладна, художня, технічна творчість, художня самодіяльність).

Також, у кожній людини є потреба у живому спогляданні світу, свого внутрішнього життя, в поетичному та філософському міркуванні. Цей рівень дозвілля називають споглядальним, йому відповідає спілкування між духовно близькими особами.

Як бачимо, різні категорії людей відрізняються один від одного потребами, рівнем культурної та професійної підготовленості, відношенням до бюджету вільного часу. Саме це необхідно враховувати в організації соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю у сфері дозвілля.

Сучасні центри дозвілля для учнівської молоді повинні орієнтувати свою роботу на надання можливості дозвіллевого спілкування, підвищення рівня міжособистісних контактів, їх регуляції. Характерним проявом цього процесу стає трансформація змістовно-орієнтованого на особистість дозвілля, як засобу її соціалізації, яка базується на принципах безперервності та наступності. Умовно дозвіллеву діяльність у центрі дозвілля можна поділити на ряд видів, культурна цінність яких полягає в тому, що вони сприяють концентрації внутрішніх духовних сил особистості, стимулюють прояв нерозкритих раніше здібностей, які виявляються під час перебігу дозвіллевого процесу: видовище, вільна товариська бесіда, ігрова діяльність.

Призначення видовища як виду дозвілля полягає у звільненні особистості від психологічної напруги, збереженні оптимістичного світосприйняття, формуванні установки на позитивне відношення до життя. Організоване в умовах централізованого дозвілля видовище може виводити зі стресового стану, може розважити об'єкта дозвіллевої діяльності відповідно до поставленої мети організаторів.

Товариська бесіда – це перспективний вид організованого дозвілля, здатний сприяти соціалізації особистості в умовах повсякденного відпочинку.

В останні роки спостерігається підвищення рейтингу ігрових занять у структурі дозвілля учнівської молоді. Вважається, гра спроможна звільнити учасників від буденних подій, що контролюються здоровим глуздом; гра для людини є джерелом сильних емоцій; ігрова діяльність виступає "площиною самоствердження" особистості [10]. Також гра може виступати засобом психотренінгу (відтворювання та моделювання різних типів спілкування), групового впливу, прояву різноманітних форм активності особистості. Ефективність ігрової діяльності буде вищою, якщо змістовне наповнення структури тісно пов'язати з реаліями життя.

Отже, вибір виду дозвіллевої діяльності у центрі дозвілля визначається його індивідуальністю та соціальною цінністю. Змістовне наповнення відбиває загально-культурний рівень його учасників. Ураховуючи сучасні дослідження, вважаємо, що соціально-педагогічна робота центрів у сфері дозвілля має відповідати певним вимогам:

- зміст дозвіллевої діяльності повинен бути протилежним характеру й змісту навчальної діяльності;
- дозвіллева діяльність має носити добровільний характер;
- кожен відвідувач повинен мати право вільного вибору занять у сфері дозвілля;
- дозвіллева діяльність має відповідати психофізіологічним властивостям особистості тощо.

Важливу роль в усвідомленні соціальної сутності дозвілля відіграє визначення функцій дозвіллевої сфери. Функції дозвілля відтворюють потреби суспільства, закономірності суспільного розвитку, природу дозвілля, мають на меті максимально залучити особистість до дозвіллевої сфери, сприяти розвитку її самостійності, ініціативи та активності.

Таким чином, проаналізувавши розвиток дозвілля можна зробити такі висновки:

- форми та методи дозвілля застосовуються за певними етапами відповідно до віку індивіда (учнівської молоді);
- середовище дозвілля: рідний дім як мікросередовище, заклади дозвілля як макросередовище;
- аспекти впливу дозвілля на індивіда: психологічний розвиток, екологічне, трудове, моральне, патріотичне, культурно-дозвілльє та комунікативне виховання;
- визначення функцій дозвіллевої сфери як усвідомлення соціальної сутності дозвілля: функції дозвілля відтворюють потреби суспільства, закономірності суспільного розвитку, природу дозвілля, мають на меті максимально залучити особистість до дозвіллевої сфери, сприяти розвитку її самостійності, ініціативи та активності.

Становлення нової системи освіти в Україні, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір, супроводжується істотними змінами в соціально-педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, тощо. Проте недостатньо дослідженими залишається питання успішного оволодіння майбутніми соціальними педагогами знаннями з організації дозвіллевої діяльності молоді. У розбудові нової системи виховання одним із першочергових завдань вищої школи має бути підготовка майбутнього соціального педагога до організації в сучасних умовах виховного процесу з учнівською молоддю в сфері дозвілля. Глобалізація та національна самоідентифікація народів – це головні тенденції, які визначають нині час епохи та спрямованість культур в інформаційному суспільстві. Саме соціальний педагог має першим реагувати на ці зміни та вміти навчити учнівську молодь толерантно сприймати світове розмаїття культур, бачити та поважати людину в ній.

Отже, ефективність організації соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю великою мірою залежить від професійного рівня соціального педагога. Соціальний педагог у процесі художньо-творчої діяльності з вихованцями досить часто виступає в ролі сценариста, організатора, режисера-постановника різноманітних театралізованих заходів (театралізованих і збірних концертів, вечорів, розважальних програм, свят), а тому він повинен володіти як професійними, так і специфічними знаннями й уміннями.

Для визначення перспектив розвитку соціально-педагогічної роботи центрів відпочинку для учнівської молоді у сфері дозвілля необхідно враховувати, що дозвілля є фактором рекреаційної діяльності, задоволення потреб особистості у самореалізації, залученні до пізнавальної діяльності, соціалізації та адаптації учнівської молоді у макросоціумі.

Література

1. Байкова В. Т. Досуг, свободное время / В. Т. Байкова. – М., 1985. – 169 с.
2. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навчальний посібник / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
3. Воловик А. Педагогіка дозвілля : підручник / А. Воловик, В. Воловик. – Харків : ХДАК, 1999. – 332 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Ерошенков И. Н. Культурно-досуговая деятельность в современных условиях / И. Н. Ерошенков. – М. : НГИК, 1994. – 69 с.
7. Киселева Т. Т. Социальный педагог в культурно-досуговой сфере / Т. Т. Киселева, Ю. Д. Красильников. – М., 1991. – 236 с.
8. Киселева Т. Т. Теория досуга за рубежом : курс лекцій / Т. Т. Киселева. – М., 1992. – 163 с.
9. Піча В. М. Культура вільного часу : філософсько-соціальний аспект / В. М. Піча. – Львів, 1990. – 29 с.
10. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / І. В. Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с.